

קשר

קול שופר רבני אירופה

95

גליון צ"ה חשוון-כסלו ה'תש"ע October-November 2009

שאלות שלא פסקו לעלות

א. מדוע השמיט רבנו הקדוש דיני חנוכה - ולא הזכירם כלל במשנה (חוץ מפ"א דרך אגב בב"ק לענין הזיק אם חייב לשלם)? (חת"ס גיטין ע"ה, החיד"א בספרו דברים אחרים ועוד).

החיד"א תי' כי מגילת תענית נשנית קודם המשנה, ושם נכתבו דיני חנוכה - לכן לא הוצרך רבי הקדוש לשנותם שוב.

החת"ס כ' כי היו רגילים בכך לכן לא הוצרכו להזכירם (וכמו ציצית ותפילין).

בשם החת"ס יש שכ' כי רבי מבית דוד קאתי והיתה לו הקפדה שהחשמונאים העמידו מלך (הרבה פקפקו וטענו שאין ליהם להחת"ס ז"ל בשו"א תירוץ זה).

בשו"ת מהרי"א ק"ץ תי' (בדומה קצת) - כי החשמונאים נטלו המלוכה שלא כהוגן, לכן מפני כבודם של החשמונאים נמנע מלהזכירם.

הצ"א, ור' ראובן מרגליות ז"ל שיערו שאולי היה חשש מיוחד שיתעורר כעס מצד השלטון הרומאי ע"י איזכור נס חנוכה.

ב. נר חנוכה וקידוש - נר חנוכה קודם (לקנות) משום פרסומי ניסא - למה לא אמרו שנ"ח עדיף משום "אין מעבירין על המצוות" (ונ"ח קודם בזמן, דזמנו בער"ש)? (ח"א, ארעא דרבנו, שו"ת דברי מלכיאל ועוד).

בארעא דרבנן תי' - קידוש היום הוא תדיר ואפשר דבתדיר ל"ש אין מעבירין עה"מ.

חקר הלכה תי' - באמת הזמן של נ"ח הוא בצאה"כ ורק שביליל שבת א"א.

דברי מלכיאל תי' - ל"ש דין "אין מעבירין" בשלב שיש לו רק מעות והנידון איזה מצוה לקנות.

הגנזי יוסף תי' - הטעם של פרסומי ניסא מועיל גם לאופן שיש לו נ"ח לער"ש, ואין לו למוצ"ש.

ע"פ תוס' ביומא יש שתי' - של"ש "אין מעבירין" אלא רק כשהנידון איזה להקדים, ולא כשהנידון איזה מהם ידחה את חברו לגמרי.

(ע"פ "מעדני אשר", ו"כמוצא שלל רב" - חנוכה)

איבעיא להו?

בענין המנהג לקנות בשר קפוא בשקית ואקום ועליה נייר עם חותם הרב וההכשר

הרב יחיאל בראנד
ראש הכולל בסרסיל, צרפת

שאלה: רב המארגן שחיטה בבית מטבחים של עכו"ם, ואחר השחיטה וההכשרה אורזים את חתיכות הבשר בשקיות ואקום או שמקפאים את הבשר והמשגיח מדביק על השקיות מדבקת "בהכשר רב פלוני" ועם הלוגו של ההכשר, או הבשר ארוז בתוך פך ברזל והלוגו של הרב נמצא על הפך או על הקרטון. והישראל אינו לוקח את הסחורה מיד הגוי, רק הגוי מאכסן את הבשר בחדר המקפא של בית החרושת, ושולח פעם בשבוע או פעם בחודש על פי הזמנותיהם את הבשר אל חנויותיהם של יהודים או של גוים המוכרים מוצרי כשר, וכשנגמרת מכירת הבשר, שוב עושה יצור כראשון. האם מותר לקנות הבשר הזה בחנויות או אסור?

תשובה: קרוב לומר שהבשר אסור מצד הדין. ונראה שהדבר מכשול ויביא לידי אכילת נבילות. כי בזמננו קל לכל אדם לצלם כל דבר במכונת פוטוקופי, והגוי המייצר באותו הבית חרושת גם בשר נבילה, אחר שהרב עזב את המקום, יכול להוסיף לארוז בשר נבילה בשקיות, ולהדביק עליהם מדבקות עם הכשר שצילם, ולשלוחם לחנויות, והם ימכרוהו בחזקת בשר כשר ואינם אלא נבילות. ודין זה כמעט מפורש בשו"ע, כי אסור לאכול בשר הנמצא ביד עכו"ם, אם אין אחד משלשה התנאים:

א. או שהיהודי הפקיד את הבשר אצל הגוי והיהודי יוצא ונכנס ושומר, וזה אין כאן.

ב. ואם אין היהודי יוצא ונכנס, אם אין לגוי ריווח בדבר לא חיישינן שיחליף, ומותר, אבל אם יש לו ריווח, אסור, וכמבואר בשו"ע יו"ד (סימן קיח סעיף ז): "המניח עכו"ם בביתו ובו דברים שאם הוחלפו יש בהם אפילו איסור תורה אם הוא יוצא ונכנס או אפילו שהה זמן רב ולא הודיעו שדעתו לשהות מותר ולא חיישינן שמא החליף אפילו הוא נהנה בחליפין

והוא שלא סגר הבית עליו... ואם אינו נהנה בחליפין מותר בכל ענין...".

וכאן, אם הגוי יוסיף מנבילותיו, ירוויח. כי הגוי משלם לפועליו לפי שעות, וביום שההרב והמשגיחים מנהלים את השחיטה והבדיקה וההכשרה, הדבר מתאחר יותר מאשר אם הגוי הורגם כדרכם, וכמות הבשר שנארז ביום שההרב נמצא הוא פחות מכמות ביום שלא נמצא הרב. ועל כן היהודי משלם לגוי יותר על כל קילו וקילו. ואם כן, כשגמר הגוי למכור הכשר, אם יוסיף בשר נבילה עם מדבקת הפוטוקופי, יוכל למכרו ביוקר, אף ששילם לפועליו בזול, ומרוויח.

ג. אם יש על הבשר חותם בתוך חותם מותר, כי הגוי מירתת לזייפם. אבל אם אפשר לעשות פוטוקופי בקלות, לכאורה אינו מירתת ואינו בגדר חותם בתוך חותם, ואולי אפילו לא בגדר חותם אחד.

וז"ל השו"ע יו"ד (שם סעיף ט): "בשר הנמצא ביד עכו"ם וכתוב עליו חותם או "כשר", אע"פ שאינו יודע מי כתבו כשר דמדיע ידיע שהוא של ישראל, והוא שלא יהיו מצויים שם עכו"ם היודעים לכתוב".

ושם בסעיף ג: "אות אחת כחותם אחד שתיים הוי כשתי חותמות ודפוסים אע"פ שיש בהם כמה אותיות לא חשיבי אלא כחותם אחד כיון שקובעין אותם בבת אחת ויש אומרים שבמקום שמוצויים מומרים וכותים שיודעים לכתוב אין כתב סימן אלא למי שמכיר הכתב".

הנה ההיתר מצד המילה "כשר" באותיות של לשון הקדש אין כאן, כי על ידי הפוטוקופי, זה נקרא שהגוי יודע לכתוב. ואי מצד שהלוגו הוא כחותם בתוך חותם, מפורש בשו"ע שבדפוס נקרא חותם אחד. ולדעת המחבר, סימן קיח ס"א, בשר אסור בלי שני חותמות. וגם לדעת ה"א ברמ"א שבגוי מספיק חותם אחד, גם צ"ע, כי מי יאמר שדינו כחותם אחד. כי תועלת החותם הוא שהגוי יפחד שהיהודי ירגיש שנזדיף, ואם לא מירתת, אינו חותם. וכי איזה מירתת יש לגוי לעשות פוטוקופי? ואף שאותיות שבדפוס הם כחותם אחד כנ"ל, מ"מ נראה שבזמן השו"ע לא היה פשוט לייצר דפוס ששווה ממש כראשון, משא"כ ע"י פוטוקופי או סקנר, והלא גם המדבקה של הרב לא רעננה יותר מפוטוקופי.

ואין לדמותו לההיתר המבואר בשולחן ערוך (שם סעיף ג): "ישראל שעשה גבינות בבית עכו"ם וחתמם בחותם דפוס של עץ ושכח הדפוס בבית העכו"ם אין חוששינן שמא זייף העכו"ם וחתם אחרים באותו דפוס", כי הטעמים שנאמרו שם, לא שייכים הכי. כי עיין שם בש"ך ז"ל: "שירא העכו"ם שיחוש

לתאריך שירצה, וגם לפעמים היהודי גומר עבודתו באמצע היום ועוזב את המקום, והגוי יכול להמשיך בו ביום.

והנה בעיית הזיופים אינו רק למוצרי כשרות. למחליפי שטרות כסף יש מכונה שבודקת אותם בין-רגע. גם בתי חרושת של תרופות יקרות מדביקים לאחרונה על כל תרופה "הולוגרם", ושלוחם בודק מפעם לפעם בבתי מרקחת עם מכונה קטנה את ההולוגרם. וכן ראוי לעשות בכשר, לעשות משגיח שבודק בחנויות את ההולוגרם, ולומר זאת לגוי כדי שיהא מירתת. ונראה שלא צריך הולוגרם משוכלל כמו שיש על שטרות כסף, כיון שריווח הזיוף אינו גדול כריווח שטרות מזוייפים. וכן ראוי לעשות גם על בקבוקי יין הנשארים בבית הגוי המייצר, כי גם הנייר שעל הבקבוק וגם המגופה אפשר לזייף בזמננו בקלות. ולא צריך הולוגרם על המגופה כי מספיק שהוא על הבקבוק, כיון שאין לחושדו שיריק את יין הכשר וימלא עם יין לא כשר, כי בזה הגוי לא ריווח כלום. ותקנה זו חייבת במיוחד בזמן שסוכן היהודי הוא חשוד בעצמו לאכילת איסורים, ויוכל לעשות קנוניה עם הגוי, וביהודי חשוד גם לדברי ההג"ה הנ"ל צריך שתי חותמות על הבשר.

על פי שאינו ידוע מי כתבו כשר, דמידע ידע שהוא של ישראל, וכאותו שאמרו: חיתוכא מידע ידע, אבל בדפוסים הגבינות יש לאסור. ואין שומעין למי שמתיר, ואפילו לסמוך על מקצת ישראלים שעושים אותם אנו חוככים, לפי שאין נוהרים כהוגן, כל שכן שלא לסמוך בהם על החותמות הנמצאות ביד נכרים, וכמה פעמים גונבים הדפוסים מתחת מראשות הישראלים הישנים בבתיהם, וכמה פעמים נאבדים, ואנו מצאנו כהנה מאה פעמים ושומר נפשו ירחק מהם".

ואף שהשו"ע לא החמיר בגבינות כתשובה זו, מ"מ בבשר חמור, וצריכים שני חותמות, ועוד, אצלנו לא שייכים הטעמים שבגללם התיר השו"ע וכנ"ל. ויש שמים על הבשר פלומבות עם ההכשר. וגם זה אפשר בזמננו לייצר בקלות, בכל מדינה ומדינה, ועאכ"כ אפשר לשלוח פלומבה אחת לסין, המחזירים מיליון כמורה מיד, ולא מפחד משום דבר. גם התאריך של יצירת הבשר שעל המדבקת אינו ראייה, הגוי יוכל לכוון המכונה שבידו

שהיהודי רגיל לעשות חותמו במקום מיוחד, ועוד שמא ירגיש הישראל בדבר שהאחרונות שנעשו אחר כך הם לחות יותר, ועוד דאיכא ספיקי טובא, שמא לא בא החותם הנאבד מעולם ליד עכו"ם ואת"ל בא לידו שמא לא זייף ואת"ל זייף שמא לא העמיד אלא בדבר המותר".

אבל בנידון דידן, מנהג המשגיחים להדביק מדבקות במהירות, והגוי רואה בבירור גמור שהמשגיח מדביקם באיזה מקום שמזדמן לו, ואינו מקפיד כלל על איזה מקום שבעוף או שבבשר ידביקם, ולפעמים הגוי גם עוזר ליהודי להדביק. והטעם השני (שמפחד הגוי שהישראל ירגיש לחות הגבינה) לא שייך בבשר קפוא, וגם בבשר לא קפוא לא שייך. והטעם האחרון (שאולי העמיד בדבר המותר) גם לא שייך, ועל הטעמים האמצעים לא שייך לסמוך עליהם לבדם, ובמיוחד בבשר שחייב חותם בתוך חותם. וראוי לציין את דברי הב"ב בשם הרשב"א: "בשר הנמצא ביד נכרי וכתוב עליו חותם או 'כשר', אף

שצ"ל ששינחנה בחלון דבזה"ז ליכא חשש סכנה ועדיין צ"ב למה דווקא בחלון ולא ברה"ר ויל"פ דברי המג"א בג' דרכים. אופן א' ר"ל דס"ל למג"א כיון שבזמן הסכנה ה"י המנהג להדליק בפנים על השולחן נשאר המנהג הזה שידליקו בפנים אף שכבר עבר הסכנה, מ"מ סובר המג"א דהיכא דאפשר לקיים שתיהם דהיינו שידליקו בפנים ושיה"י פרסומי ניסא גם לבני רה"ר דהיינו שיש לו חלון בביתו סמוך לרה"ר ידליק שם דיש לו תרתי לטיבותא. אבל שידליק לגמרי בחוץ ובזה לעקור המנהג לגמרי זה לא הצריך המג"א.

אמנם לפי"ז לכאן דברי המג"א תמוהים שהם נגד בעל העטור והאר"י ובאוהל מועד שכולם כ' דעכשוו אף שאין סכנה מדליקין בפנים ומסתמית לשונם משמע שאף בחלון הסמוך לרה"ר לא הדליקו דהרי בשעת הסכנה בוודאי לא ה"י מניחים בחלון רק על שולחנו וזה המנהג נשאר גם אחרי הסכנה כמש"כ בעל העיטור - וצ"ל דהמג"א לא ה"י לפניו דברי ראשונים אילו דאל"כ ה"י מביאם ולכן הכריע מדעתו דאף בעבור הסכנה נשאר המנהג להדליק בפנים וידליק מבפנים בחלון הסמוך לרה"ר כנ"ל ביאור דבריו בס"ד.

ובאופן אחר י"ל כוונת המג"א דס"ל דהרמ"א מיירי באמת בשעת סכנה וכן מבואר מל' הלבוש בס'י תרע"א ס"ה שכ' ולדידן שיד האומות תקיפה עלינו ואין אנו מדליקין בחוץ ברחוב העיר אלא מדליקין בפנים ואין פרסום לנס עיי"ש - אבל סכנה זו נראה דאינה הסכנה האמורה כמו שפירש"י דלפרסויים יש להם יום עד ואסרו להדליק נר חוץ מבית ע"ז שלהם או כפי' התוס' שלא הניחו לקיים המצוה דלטעמים אילו גם בחלון יש סכנה בהדלקה ומניחו על שולחנו כדאיאתא בגמ', אלא הסכנה היתה שיד האומות תקיפה עלינו ואם ידליקו בחוץ ברה"ר ברחוב העיר כל' הלבוש הגויים יכבו את הנר או יכו את היהודים ויפריעו להדליק הנ"ח והיהודים אינם יכולים לעמוד נגדם אבל אם ידליק בחלון לא יהיה שום סכנה בזה"ז. וז"כ המג"א דבזה"ז דבחלון

בזה"ל והאידינא דליכא סכנה לא ידענא מאי טעמא אין אנו מדליקין בחצרות כ"ל - מבואר מדבריו בפירוש שגם בזה"ז שאין סכנה מדליקין בפנים, רק תמה ולא ידע טעם הדבר אבל לא שינה המנהג כדמשמע מל' שכ' למה אין אנו מדליקין בחצרות. ובס' אוהל מועד בדיני חנוכה (אחד מהראשונים שהכ"י מביאו כמ"פ) כ' ג"כ כנ"ל וז"ל ועכשוו מדליקין בפנים אעפ"י שאין סכנה בדבר, ובספר העטור בהל' חנוכה כ' בזה"ל ובשעת הסכנה מניח על שולחנו ודיו ואחר שנהגו על הסכנה נהגו עכ"ל - הנך רואה שמנהג זה שכ' הרמ"א דהאידינא מדליקין בפנים אף שאין סכנה בדבר יסודתו בהררי קודש ומקורו מדברי הראשונים אשר מפיחהם אנו חיים שכבר בזמננו עבר הסכנה ואעפ"י כ' הדליקו רק בפנים - רע"ד התמיה שתמה האר"י למה האידינא דליכא סכנה אין מדליקין בחוץ, הנה בפתח הדביר (המגיה על ספר בעל העיטור) שם בסק"ד כ' בזה"ל דעיינ באר"ז שתמה על מנהגינו כיון שאין סכנה למה אין מדליקין בחצרות עיי"ש ולפימש"כ רבינו העיטור ניחא כ"ל, וכוונתו דמש"כ העיטור ואחר שנהגו על הסכנה נהגו דכיון בשעת הסכנה נהגו כן בשאר המנהג להדליק בפנים גם לאחר הסכנה.

ג. והנה המג"א ס'י תרע"א סק"ח על דברי הרמ"א דהמנהג להדליק בטפח הסמוך לפתח כמו בימיהם כ' בזה"ל ונ"ל דאם יש לו חלון סמוך לרה"ר יניחנו בחלון דבזה"ל ליכא חשש סכנה אם לא במקום דשכיח הזיקא עכ"ל. ודברי המג"א צ"ב דהרי המג"א קאי על הרמ"א שמיירי בזה"ז דכבר ליכא חשש סכנה כמו שביארנו לעיל מדברי הראשונים א"כ למה יניחנו בחלון הלא בשאר המנהג להדליק בפנים. ואם נאמר דהמג"א סובר דכיון דכבר ליכא סכנה צריך להדליק בחלון א"כ למה דווקא בחלון הלא גם ברה"ר יכול להדליק או על יד פתח ביתו ברה"ר (ודוחק לומר דנקט חדא גוונא בשדר בעל"י ובאמת כשדר למטה צריך להדליק בפתח ביתו מבחוץ דאין זה במשמעות ל' המג"א).

ויעויין בלבש"ר וביא"פ מה שמגיה בדברי המג"א

בענין מנהג הדלקת נרות חנוכה בזמן הזה בפנים ומנהג ירושלים וחכמיה שמדליקים בחוץ^(*)

הגאון הרב משה טוביה וייסברגר שליט"א רב ואב"ד "עדת יראים" בבודפשט, הונגריה וחבר מועצת רבני אירופה

א. יש לבאר האם בזמננו שישנם מקומות שאין סכנה להדליק ברה"ר ובפרט בארה"ק בוודאי אין שום סכנה האם ג"כ מדליקין בפנים או צריך להדליק על ביתו מבחוץ כעיקר דינא דגמ'.

והנה מסתימת ל' הרמ"א שכ' בס'י תרע"א ובכמ"ק ומיהו בזה"ז שכולנו מדליקין בפנים ואינו מזכיר שום ענין של סכנה במש"כ מרן הב"י משמע דאף שאין סכנה ג"כ נוהגים להדליק בפנים וכ"ה משמעות ל' הרשב"א בתשובותיו ס'י תקמ"ב שכ' דעכשוו שלא נהגו להדליק בחוץ אלא בבתי משמע שכן הוא המנהג הקבוע - אמנם באמת הדבר תמוה וצריך עיון למה לא נימא כיון שעכשוו אין סכנה נדליק בחוץ כדינא דש"ס דרק בשעת הסכנה אמרו מניחה על שולחנו ודיו ובעבור הסכנה צריך להדליק בחוץ.

והנה ראייתי בס'י אור זרוע ס'י שכ' ג' בהל' חנוכה שכ' ^(*) חלק מקונטרס רחב הנמצא תח"י בענין הזה.

להדליק בפנים ומנהג זה נשאר גם אח"כ משא"כ בארה"ק שלא הי' אצלם סכנה לכל בני הישוב ולא נעשה אצלם למנהג קבוע להדליק בפנים אזי אחר עבור הסכנה מדליקין בחוץ והראשונים הנ"ל דברו מחו"ל שיד אוה"ע הי' תקיפה על היהודים. ב. לפי מש"כ העה"ש והריטב"א בשביל הגשם והרוח ובחו"ל שרוב פעמים בחנוכה כבר גשום ולכך נעשה למנהג ונשאר המנהג להדליק בפנים, משא"כ באר"י מסיבה זו שלא נעשה מנהג להדליק בפנים דרוב פעמים באר"י אין הזמן גשום כ"כ. ג. אף לפי מש"כ באר"י שהדליקו בפנים הרי כ' העטור דאף אחרי המנהג מצוה עכ"פ לדליק בחוץ ופשטות כוונת דבריו כמש"כ שם הפתח דביר דבזה מתורץ קושית האו"י. וזה מקור למנהג בני אר"י ואולי גם האו"י בעצמו הדליק בחוץ רק כ' שהמנהג להמון עם שמדליקין בפנים והאו"י לא עקר המנהג אבל לעצמו אפשר דליתר שאת ולמצוה הדליק בחוץ.

ו. והנהמה שדימה בשו"ת דבר יהושע הנ"ל ניד"ד לסוגי' דריש כתובות דמסכנה ואילך נהגו העם לכנוס בג' דלגמרי עקרה בשביל סכנת נפשות והביא רא"י מדברי השטמ"ק דשם ומתוס' ד"ה תקנה דעקרינן לתקנתא היינו שקובעים להם יום אחר במקום יום ד'. וכמו"כ כאן עקרוה לגמרי הדין של מצוה להדליק על פתחו ביתו מבחוץ ותקנה שידליקו בפנים ואם הדליק בחוץ עבר על תקנת חכמים שתקנו הפרסום הנס לב"ב ואסור להדליק בחוץ עכ"ת בקיצור.

ולענ"ד דבריו תמוהים דהרי המחבר הנ"ל כתב בעצמו שם בדומן הש"ס לא הי' כזה סכנה שהי' צריך לעקור הדין שידליקו בפנים רק הגמ' משמיענו הדין שבשעת הסכנה מניחה על שולחנו ודיו רק אחרי חתימת התלמוד הי' שעת הסכנה ותיקנו להדליק בפנים, וכיון שכן איך אפשר לומר דהבי"ד אחרי חתימת התלמוד יעקרו לגמרי דינא דהש"ס דמצוה להדליקה מבחוץ ולומר שאם הדליק בחוץ לא עשה ולא כלום. בשלמה בסוגי' דריש כתובות חכמי התלמוד או חכמי המשנה הם בעצמם עקרוה אבל כאן אחרי חתימת התלמוד אינו מסתבר דיעקרו לגמרי דינא דגמ' רק בזמן הסכנה לא נהגו להדליק בחוץ, ועוד הרי מבואר בפירוש בבעל העטור דגם חרי המנהג שנשאר להדליק בפנים ובכ"ז יש מצוה להדליק בחוץ ודו"ק.

והנה בנימוקי או"ח (להגה"ק ממונקאטש בעל שו"ת מנחת אלעזר) ס"י תרע"א האריך לתמוה על מנהגינו עתה וב' דמעולם ועד עתה תמהתי מדוע לא יקיימו עתה המצוה כתיקונה להדליק על פתח ביתו מבחוץ והניח בצ"ע. ולפי מש"כ יש למהגיני שורש ומקור בראשונים כנ"ל.

ויעויין בספד"ק בני יששכר (מהגאון הקדוש מהרצ"א מדינוב שהי' גאון מפורסם בנגלה ונסתר) שכ' במאמרי חודש כסלו טבת מאמר ג' נר מצוה ס קל"ט ובמאמר ב' אור תורה סקמ"ו שכ' טעמים עפ"י מוסר ודרך חסידות דמדליקין בפנים, ומדבריו ג"כ משמע דעכשיו הגם שאין סכנה בדבר מהגויים ג"כ מדליקין בפנים עיי"ש בדב"ה"ק - ובס' נימוקי או"ח ס"י תרע"א הביא מהבני יששכר דבעת ביאת ג"צ ב"ב ידליקו בחוץ עיי"ש.

היוצא מדברינו דלשני מנהגים שנוהגים בני ישראל עם קדושים יסודם בהררי קודש ויש להם מקור ושורש בפוסקים ובדברי הראשונים אשר מפיחם אנו חיים, ואלו ואלו דברי אלוקים חיים.

ולכך נעשה אצלם למנהג קבוע להדליק בפנים ובני חו"ל נשארו במנהגם אף בבואם לאר"י, משא"כ בני אר"י דבארה"ק רוב פעמים בימי חנוכה אין גשמים ורוחות כ"כ שלא יוכלו להדליק ולכך הם מדליקים מקדמת דנא בחוץ כנ"ל בס"ד.

ד. עכ"פ פירות הנושרים מדברינו לשיטת המג"א והחיי"א והקש"ע והעה"ש דצריך להדליק בפנים אבל אם אפשר להניח בחלון שאינו גבוה יותר מכ' אמה מרה"ר צריך לשים בחלון - והגם שמנהגנו אנו בני חו"ל שמדליקין בפנים לא כולם מדקדקים להדליק אצל החלון ובפרט אצל רבותינו הק"י זי"ע הי' להם קפידא דייקא להדליק אצל הפתח בפנים לא בחלון ולכא"ו זה נגד דברי המג"א הנ"ל - אמנם הפמ"ג בעצמו כ' על דברי המג"א הנ"ל בא"א סק"ח שקצת בנ"א נוהגים כהמג"א עיי"ש, נראה מדבריו שדברי המג"א לא נתפשט להלכה למעשה, אבל הפוסקים האחרונים כולם הביאו להלכה כהמג"א הנ"ל.

וכ"ז לשיטת המג"א וסייעתו אבל לשיטת הפוסקים שהבאנו לעיל הלא המה האר"י והאוהל מועד והעטור המנהג להדליק בפנים שנשאר המנהג מזמן הסכנה נמצא שאין צריכין להדליק בחוץ וגם לא בחלון כמו שהיו בזמן הסכנה - נמצא לדבריהם קולא דאין צריכים להניח בחלון הסמוך לרה"ר אבל מצד אחר מצינו צד חומרא לבעל העטור שהרי כ' בעל העטור בהמשך דבריו ומי שיכול להניחם מבחוץ מניחה מבחוץ ואם לאו על פתחו עכ"ל. ופשט דבריהם נראה בפשטות כמו שפירש בפתח הדביר שם דאף שנהגו עכשיו להדליק בפנים ואינו מחוייב להדליק בחוץ מ"מ מצוה על כל מי שיכול שיניחנה בחוץ ואם לאו לכל הפחות שיניחנה על פתחו מבפנים עכ"ל.

ולפי"ז י"ל עוד טעם למנהג בני אר"י שנוהגים להדליק בחוץ דהרי גם אחרי המנהג שמדליקין בפנים יש מצוה אם יכול להדליק בחוץ, ומקור מנהגם של בני אר"י מסוף דברי העטור הנ"ל.

ה. ולפי הנ"ל נידחים רוב דברי שו"ת דברי יהושע דמה שכתב בס"י מ' שהאריך לתרץ מנהגנו שמדליקין בפנים עפ"י האו"י ושאר הראשונים דגם אחרי הסכנה נהגו להדליק בפנים זה באמת א"צ לפנים ונכון כמו שכתבנו - אמנם מה שהקשה על מנהגי ירושלים שמדליקין בחוץ דזה נגד האר"י והאריך לדחות דבריהם שלא טוב הם עושים שמדליקין בחוץ אחרי שנעקר התקנה ונשאר המנהג להדליק בפנים ואין יוצאים יד"ח אם הדליקו בחוץ לפי פסק הרמ"א - והרבה מגדולי זמנינו השיגו עליו וביניהם הגאון הגדול רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א והוא תירץ דבריו. ודבריו נדפסו בשו"ת דבר יהושע ח"ב ס"י ק"א ק"ב ק"ג עיי"ש.

והנה הגם שהראנו לדעת דמה שעשו גדולי הדורות בגולה בחו"ל להדליק בפנים אף שבוודאי לא הי' סכנה ברוב מקומות במאות שנים האחרונות יסודותם בהררי קודש מדברי הראשונים כמלאכים אשר מפיחם אנו חיים - אמנם לענ"ד יש לתרץ גם דעתם של חכמי ירושלים שהדליקו בחוץ מכמה טעמים. א. לפי מש"כ דדווקא בגולה בחו"ל שהי' הרבה זמן סכנה מאוה"ע ועיי"ז נעשה מנהג

אין שום סכנה ידליק בחלון אם יש לו חלון סמוך לרה"ר דבזה יהי' פרסומא ניסא משא"כ ברה"ר יש באמת סכנה ולכן לא ידליק ברה"ר רק בחלון. וממשיך המג"א אבל במקום דשכיח הזיקא דהיינו כשיניחנה בחלון ג"כ יכול להיות סכנה כשרשעת הגויים גדלה מאוד דגם בחלון מבפנים יפריעו להדליק נ"ח אז ידליק בפנים על שולחנו או על פתחו מבפנים כנ"ל בס"ד.

ובאופן שלישי י"ל קצת באר"א דהמג"א סובר דהרמ"א מיירי בשעת סכנה דאז א"צ להדליק לא ברה"ר ולא בחלון ובזמנו של המג"א נחלש הסכנה ואין סכנה רק ברה"ר אבל בחלון אין סכנה ולכך כ' המג"א יניחנה בחלון שאין בזה חשש סכנה דפשוט.

ג. ובזה י"ל פ' למה הביא בכלל דבזה"ז כולנו מדליקין בפנים הרי הי' בערך בדור א' עם הרמ"א - ולהנ"ל א"ש דבארה"ק באתרי דמרון הבי"א אף פעם לא הי' סכנה עד כדי כך שנעשה מזה מנהג קבוע להדליק בפנים ולכך נשאר דינא דהש"ס שמדליקין בחוץ - וכ"ה באמת מנהגי בני ארה"ק ורבים תמהו על מנהגם יעויין בשו"ת דבר יהושע ח"א ס"י מ' באריכות מזה. ולהנ"ל א"ש דדווקא בני חו"ל שאצלם נעשה למנהג קבוע להדליק בפנים ע"י סכנת הגויים וכיון שנהגו כן נשארו במנהגם אף אחרי עבור הסכנה. וצ"ל לפי"ז הראשונים הנ"ל האר"י והאוהל מועד דהעטור שכ' שנהגו להדליק בפנים גם אחרי עבור הסכנה הם גרו בחו"ל ודברו ממנהג שנהגו בני חו"ל בשביל שיד אוה"ע תקיפה עליהם.

ולכן קהילות ועדות שלמות שעלו מהגולה לארה"ק נשארו במנהגם כמקדם להדליק בפנים כמנהגם מקדמת דנא עפ"י הרמ"א והראשונים הנ"ל בחו"ל. - וכן שמעתי מפ"ק של מו"ר כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק אב"ק צאנז קלויזנבורג צוק"ל לגבי הרבה ענינים שנשתרש בא"י למנהג א"י והסיבה דהישוב הי' ברובם מאחינו בני הספרדים או מתלמידי הגר"א זי"ע או מתלמידי התניא זי"ע ופסקו של מרן הבי"ב או הגר"א או התניא ובמיוחד בדבר שהם כולם בדיעה א' במשך הזמן נהי' מזה למנהג אר"י. ועכשיו שעלו לארה"ק קהלות שלמות שנהגו מדורי דורות לפי פסקו של רמ"א ובני ישראל צריכים להחזיק במנהגיהם כמקדם במנהגי הרמ"א ואינם צריכים ליגרר בזה אחר מנהגי אר"י עכדבה"ק - משא"כ בני אר"י שאף פעם לא נהגו במנהג זה להדליק בפנים שלא הי' אצלם סכנה לכל בני הישוב וליזמן ממושך ולכן עכשיו שאין סכנה בדבר יפה הם עושים בני אר"י שמדליקין בחוץ - ועיי"ל לפי מש"כ לעיל מהעה"ש ומהריטב"א בדומן גשם ורוח ידליק בפנים ולכן בחו"ל שבימי חנוכה הוא זמן גשום ורוחות חזקות

רבי אברהם יעקב מסדיגורא זצ"ל

כ"ק האדמו"ר רבי אברהם יעקב מסדיגורא זצ"ל נולד ביום ח' מנחם אב תרמ"ד (1884) בסדיגורא לאביו כ"ק האדמו"ר רבי ישראל מסדיגורא זצ"ל, שהיה נכדו של מייסד שושלת רוז'ין כ"ק האדמו"ר רבי ישראל זצ"ל.

את שנות נעוריו ליווה בצל אביו הגדול, ממנו קיבל תורה ויראה, ולאחר פטירת אביו בשנת תרס"ז (1907) נתמנה לממלא מקומו, כשהוא מנהיג את עדת חסידי סדיגורא במשך 54 שנה. במלחמת העולם הראשונה נמלט לוינה ושהה בה עד פרוץ מלחמת העולם השנייה, אז נמלט לארץ ישראל, כשהוא ממשיך בעבודת הקודש עד פטירתו ביום ה' בטבת תשכ"א (1960). שיחותיו ודרשותיו נלקטו בספר "אביר יעקב".

* * *

כ"ק האדמו"ר רבי אברהם יעקב זצ"ל מסדיגורא זכה לשמוע כבר בילדותו מאביו הדרכה רוחנית, שלאורה צעד כל ימי חייו. באותה תקופה נהגו אביו החסידים להשתעשע עם הילד הנבון והפיקח, ופעמים רבות ביקשוהו לשאול את אביו שאלות בעניינים העומדים ברומו של עולם.

באחד המקרים שלחוהו לאביו כדי לשאול כיצד מגיעים לאהבת הבורא. הוא היסס אם ללכת או לא, אך כשהפצירו בו שוב ושוב, ניאות לבקשתם. כאשר הגיע לחדרו של אביו מצא אותו יושב ולומד ולא רצה להפריעו. הוא שב בידיים ריקות ונתבקש לנסות שוב. למחרת שוב ראה את אביו רכון על תלמודו וחשש להפריעו. כך אירע כמה וכמה פעמים, עד שלבסוף הבחין בו אביו, ושאל לרצונו. הילד היסס, אך לבסוף אור אומץ והציג את שאלת החסידים. השיב לו אביו: אמור להם, כי סבי אמר שלאהבת הבורא מגיעים על ידי אהבת ישראל...

כאמור, בדרך זו צעד כל חייו. "אהבת ישראל" לא היתה לגביו מליצה גרידא, אלא דרך חיים שהקיפה את כל ישותו. בתקופת מלחמת העולם השנייה אמר לו אחד מחסידיו, שבא להיוועץ עמו, כי הוא ממחר ללכת כדי שלא להפריעו ממנוחת צהרים. האדמו"ר פלט אנהת כאב ואמר: "מנוחת צהרים? בימים אלו קשה לי אפילו לשתות כוס תה במנוחה!"

בהזדמנות אחרת הבחינו, כי הוא יושב בסעודת ברית מילה ומסרב אפילו לטעום טעימה מועטת. משנשאל לסיבת הדבר, אמר: "יהודי פלוני עובר עכשו נתוח, ואיך יכול אני לטעום?"

כאשר ביקשו פעם לסתור בבית מדרשו את אחד הקירות, כדי להרחיב את בית הכנסת, התנגד לכך בתוקף ואמר: "כל כך הרבה בכיות ותפילות שפכו יהודים ליד הקיר הזה, וכיצד אפשר לסתור אותו?"

פעמים רבות הורה למשמשיו שלא להפלות בין אדם לאדם ולהכניס לחדרו כל אדם המבקש להיוועץ עמו או לקבל את ברכתו. הוא סיפר אז כי זקנו אמר פעם כי הרגיש שיש עליו קטרוג בשמים על שמשמשיו מכניסים את העשירים קודם לעניים, ולכן ציווה כי יכניסו אליו כל אחד ואחד, ואז נתבטל הקטרוג. בשל כך נהג לקרב גם אנשים שלא צעדו בדרך התורה, כשהוא מדבר על לבם ומנסה לקרבם לאביהם שבשמים. כאשר הבחינו פעם בדמותו של אחד האנשים שיצאו מחדרו, והביעו תמיהה על כך, השיב: "כאשר אבוא לעולם העליון, ולא יתנו לי להכנס, אגיד, שגם אני הכנסתי אלי אנשים שונים, עד שתמהו עלי מדוע אני מכניסים".

יחד עם זאת הדגיש, כי מעמידו העולם ומגיניו של עם ישראל הם אותו המיעוט שדבק בתורה ויראה. בענין זה סיפר, כי פעם בילדותו שמע את אחד החסידים מתפרץ לפני אביו בקול זעקה קורע לב: "אוייה לנו, שבני נוער יהודים צועדים בהתלהבות בתהלוכות של הבולשביקים ומניפים ברמה דגלים אדומים". האדמו"ר רבי ישראל מסדיגורא זצ"ל הרגיעו ואמר: "לריבוננו של עולם יש את השישים ריבוא היהודים שלו". כששמע זאת, סיפר, התקשה להבין את פשר הדברים, הלא יש מיליוני יהודים בעולם ולא רק שישים ריבוא - עד שפנה אליו אחד מוקני החסידים והסביר לו: אם תטייל פעם ביערות רוסיה העבותים תשים לב, כי אם רוצים להאיר יער כזה אין צורך הדליק פנס על כל עץ ועץ, אלא די אם מדליקים פנס לכל עשרים עצים, וממילא היער כולו מואר. כך הדבר גם כאן, שישים ריבוא יהודים, הצועדים בדרך הנכונה, הם המאירים לעם ישראל כולו, בתקוה שישפיעו על כולם.

* * *

כל ימיו השתוקק כ"ק האדמו"ר רבי אברהם יעקב זצ"ל מסדיגורא לעלות לארץ הקודש. בימי מלחמת העולם הראשונה נמלט מסדיגורא לוינה, וכאשר נשאל מדוע בחר דווקא במקום זה, השיב כי מקובל בידי מאבותיו שוינה היא השער לארץ ישראל, וכאשר דוחקים לשם - לאחור שוב אין חוזרים.

כאשר זכה לעלות חש שמחה עצומה ולהתרגשותו לא היה גבול. בראש השנה הראשון לעלייתו לארץ ישראל טעה בקידוש ואמר "זמן שמחתנו". כאשר העירו לו נתיישב בדעתו ואמר, כי ככל הנראה נבעה הטעות מן השמחה הלוהטת שבלבבו לנוכח העובדה שזכה לעלות לארץ הקודש.

תחושה מרוממת זו השתמרה בקרבו ככל שנות חייו. פעם התלונן בפניו אחד האדמורי"ם, כי זה לו הביקור השלישי בארץ ישראל, אולם אין הוא מרגיש את אותה הארה שהיתה לו בביקורו הראשון. על כך השיב לו: "מעניין. אני דר בארץ ישראל שנים רבות ובכל רגע ורגע אני מרגיש אותה הארה ואותה השתוקקות שהיתה לי ברגע הראשון שרגלי דרכו על אדמת ארץ האבות".

פעמים רבות נהג לצטט את דברי הרמב"ן (ויקרא כ"ו, ל"ב): "ושממו עליה אויביכם, היא בשורה טובה מבשרת בכל הגלויות שאין ארצנו מקבלת את אויבינו, וגם זו ראייה גדולה והבטחה לנו, כי לא תמצא בכל הישוב ארץ אשר היא טובה ורחבה, ואשר היתה נושבת מעולם, והיא חרבה כמוה. כי מאז יצאנו ממנה לא קיבלה אומה ולשון, וכולם משתדלים להושיבה, ואין לאל ידם".

יחד עם זאת הביע תמיד צער על שמשיקיעים משאבים ואנרגיה בעיקר בתחום החומרי והארצי, בענין זה נהג לצטט את פסוקי הנביא יחזקאל (פרק ל"ו) אותם נהג לקרוא בהפטרות פרשת "פרה". הנביא אומר קודם: "ורוח חדשה אתן בקרבכם", ורק אחר כך כתוב: "והושבתי את הערים ונבנו החרבות והארץ הנשמה תעבד" - והנה כיום הפכו את הסדר: קודם עוסקים בבנין החומרי, ומזניחים את המשימה של "רוח חדשה" הקוראת להתחזקות בתורה ובמצוות.

על חיבתו המיוחדת לארץ ישראל, יעיד הסיפור הבא. בשנת תרצ"ז (1938) פלשו הנאצים ימ"ש לאוסטריה והחלו להתעלל בפליטים היהודים ששהו בה, ביניהם כמה מאדמו"רי בית רוז'ין. הם ביקשו להשפיל במיוחד את הרבנים והאדמו"רים ולכן אילצו אותם לטאטא כמו ידיהם את רחובות וינה. כ"ק האדמו"ר רבי אברהם יעקב מסדיגורא זצ"ל נמנה ביניהם, ואלו שניצבו לידו שמעוהו מתנה את ליבו על חילול השם, שיהודים נאלצים לטאטא את ארץ העמים. "מה יאמרו הגויים", פלט בכאב עמוק. באותה שעה נדר בינו ובין עצמו נדר, שאם יזכהו הקב"ה ויוכל לעלות לארץ ישראל, יטאטא את רחובותיה!

וכך אכן נהג. לאחר שעלה היה יוצא מדי יום ביומו השכם בבוקר לטאטא את קטע המדרכה הסמוך לביתו...